

Posudek oponentky diplomové práce

Autor: Bc. Ludmila BÁRTOVÁ
Název: Pojetí odpovědnosti u dětí školního věku
Datum: 22. srpna 2014

Diplomová práce je další ze série několika prací, které se věnují morálnímu vývoji dětí a vycházejí z výzkumů J. Piageta. V této se autorka zaměřuje na otázku, jakým způsobem probíhá vývoj odpovědného chování školních dětí. Vlastní text práce je prezentován na 93 stránkách a práce obsahuje přibližně stejně rozsáhlou přílohu, která je tvořena především přepisy rozhovorů s dětmi.

Práci lze rozdělit na dvě na sebe bezprostředně navazující části. V první autorka vychází z nálezů Piagetova výzkumu o morálním vývoji a člení ji na tři subkapitoly: Vývoj odpovědnosti vůči duchu hry, Vývoj pojetí trestuhodného činu – od objektivní k subjektivní odpovědnosti a Vývoj pojetí trestu a spravedlnosti – od trestu pokáním k trestu reciprocitou, od poslušnosti ke slušnosti. Cením si orientace autorky v nálezech Piageta a vlastního souhrnu jeho dat ve vztahu k sledovanému zaměření práce. Ten se také stal základem pro vlastní zkoumání vývoje pojetí odpovědnosti u dětí. Tyto subkapitoly jsou psány velmi kultivovaně a s porozuměním, a jsou teoretickým vstupem k části druhé, tj. k vlastnímu výzkumu.

Empirický výzkum tvoří 2/3 vlastního textu diplomové práce. Nejedná se o pouhou repliku části Piagetova výzkumu, ale jedná se o vlastní heuristický přístup autorky ke zjištěným údajům. Pro vlastní šetření si vybrala téma krádeže a dané příběhy upravuje v tom smyslu, že do nich zavádí nová fakta: jedno dítě je při krádeži přistiženo, druhé nikoli. Zajímá se o pohled dětí na morální přestupky a jejich schopnost vzájemně je porovnávat. Výzkumu se zúčastnilo 40 dětí ve skupinách po 8, od MŠ, 1., 3., 5., do 7. třídy. Diplomantka předložila dětem 4 příběhy o krádeži, ke kterým se děti v následném rozhovoru vyjadřovaly a hodnotily jejich činy. Rozhovory autorka zaznamenávala, přepsala, kategorizovala a odpovědi analyzovala.

Hlavní pozornost věnuje třem oblastem: a) nejprve se zaměřuje na zjištění toho, kdy dochází ke změně představy dítěte, že: „špatné je to, co je zjištěno...“ - vývoj odpovědí dětí na zjištěnou a nezjištěnou krádež. Zjistila celkem 8 různých zdůvodnění volby (horší je nezjištěná krádež) a podrobně analyzuje tyto kategorie, b) dále ji zajímá vývoj pochopení záměru činu (schopnost již porovnávat malou, úmyslnou krádež a velkou, dobře míněnou krádež) a nakonec c) vývoj názorů dětí na tresty (autorka vychází z Piagetova rozlišení trestů na trest pokáním a trest reciprocitu). Je třeba zdůraznit, že autorka velmi podrobně své výsledky v práci prezentuje, komentuje, diskutuje a porovnává svá data s údaji Piageta.

Většina použité literatury odpovídá přibližně období, kdy Piaget své výzkumy realizoval. Existuje/jí současný/i autor/ři, kteří se vývojem pojetí odpovědnosti u školních dětí zabývají?

Označila jste věk 8/9 let za přechod mezi slepou poslušností a odpoutáváním se od autority a jako faktory, které k tomu přispívají, zkušenosti dítěte a vývoj jeho myšlení. Tomu předchází schopnost dětí rozlišovat mezi poslušností a spravedlností. Mohla byste podrobněji tuto vzájemnou provázanost popsat? Rovněž je také výše uvedený věk zlomový pro vznik odpovědnosti (uvědomění si hodnoty vlastního rozhodnutí) a schopnosti uvažovat o situačních souvislostech.

Ve výzkumu se jednoznačně nepotvrdil posun od trestu pokáním k trestu reciprocitou v závislosti na věku. Trest pokáním je frekventovaný i u starších dětí. Jak vysvětlujete tento rozdíl oproti datům Piageta? Byl by výsledek jiný při větším počtu dotazovaných dětí nebo jsou ve hře jiné faktory?

Závěr

Předložená diplomová práce je zpracována velmi poctivě. Systematický a logický postup při jejím zpracování vede autorku k odhalování vývojové tendence v pojetí odpovědnosti školních dětí a k odhalování souvislostí tématu s dalšími faktory, které tento proces ovlivňují. Autorka svá zjištění podrobně diskutuje, (především s výsledky výzkumů J. Piageta) a nastiňuje také možné pokračování výzkumů v této oblasti. Práci jednoznačně doporučuji k obhajobě.

Doc. PhDr. Lenka Hříbková, CSc